

Róża Pomiecińska

PBP Książnica Pedagogiczna
im. A. Parczewskiego w Kaliszu
e-mail: rozyczka1891@wp.pl

Wykorzystanie czasopism gromadzonych przez PBP Książnicę Pedagogiczną im. A. Parczewskiego w Kaliszu – raport z badań

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.35.03>

Abstrakt: W artykule opisano wyniki badań ankietowych dotyczących wykorzystania czasopism gromadzonych przez Książnicę Pedagogiczną im. A. Parczewskiego w Kaliszu przez nauczycieli, studentów oraz użytkowników biblioteki. Autorka artykułu zwróciła uwagę m.in. na sposoby promocji periodyków, a także wskazała działania mające służyć lepszemu wykorzystaniu czasopism znajdujących się w zasobach kaliskiej biblioteki.

Słowa kluczowe: czasopisma, badanie ankietowe, Książnica Pedagogiczna w Kaliszu

Wstęp

W Polsce pierwsze czasopismo pojawiło się w 1661 roku i nosiło tytuł *Mercuriusz Polski*, a jego pomysłodawcą był król Jan Kazimierz i jego żona Maria Ludwika Gonzaga de Nevers. Periodyk opisywał istotne wydarzenia polityczne, ale także był źródłem informacji o sprawach gospodarczych kraju czy też klęskach żywiołowych. Jak podają źródła opisujące to zagadnienie,

czasopismo to ukazywało się zaledwie przez siedem miesięcy, a następnie ze względów finansowych zaniechano jego publikacji („Merkuriusz Polski...”, 2022).

Dziś wielu z nas nie wyobraża sobie biblioteki właśnie bez czasopism, które dla naszych czytelników są często źródłem aktualnej i fachowej wiedzy.

Jak wskazują badania Biblioteki Narodowej w 2021 roku na terenie Rzeczypospolitej Polskiej ukazało się 6295 periodyków papierowych opisujących zagadnienia z różnych dziedzin naszego życia. Należy tutaj zwrócić szczególną uwagę na fakt, iż liczba ta powstała w oparciu o nadesłane do Biblioteki Narodowej tzw. obowiązkowe egzemplarze czasopism, co może skutkować jej zwiększeniem z uwagi na to, że nie każdy wydawca przestrzega zasady egzemplarza obowiązkowego (Ruch wydawniczy..., 2022).

Nasuwa się zatem pytanie: Jak tak ogromny ruch wydawniczy wpływa na wykorzystanie periodyków przez użytkowników biblioteki? Pytanie to z całą pewnością zadaje sobie wielu bibliotekarzy, w tym także pracownicy Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu, gdzie rocznie prenumerowanych jest ok. 60 tytułów czasopism bieżących¹, głównie dla nauczycieli i studentów kierunków pedagogicznych.

Udzielenie odpowiedzi na to i inne pytania dotyczące gromadzonych w kaliskiej bibliotece czasopism jest możliwe poprzez zastosowanie odpowiednich narzędzi badawczych, a jednym z nich jest ankieta.

Autorka artykułu za cel postawiła sobie przedstawienie wyników badań ankietowych prowadzonych w latach 2020–2022 w Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu, ukazujących wykorzystanie czasopism gromadzonych w kaliskiej bibliotece. Przeprowadzone przez autorkę badania miały na celu zmierzenie stopnia przydatności gromadzonych periodyków, a także formy ich wykorzystania przez nauczycieli, studentów oraz użytkowników biblioteki.

Metodologia badań

Badaniami objęto nauczycieli z terenu miasta Kalisza i okolic, studentów uczelni kaliskich, a także czytelników Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu. Kwestionariusz ankiety składał się z dziesięciu pytań, z czego sześć pytań miało charakter zamknięty, natomiast cztery były pytaniami otwartymi. Ankieta została rozesłana drogą elektroniczną na adresy email współpracujących z książnicą nauczycieli, umieszczona w mediach społecznościowych i na stronie WWW placówki, a także wyświetlona na ekranie komputerów w czytelni biblioteki. Do opracowania kwestionariusza wykorzystano formularze wchodzące

¹ Dane pochodzą ze Sprawozdania biblioteki tworzonego na potrzeby Głównego Urzędu Statystycznego.

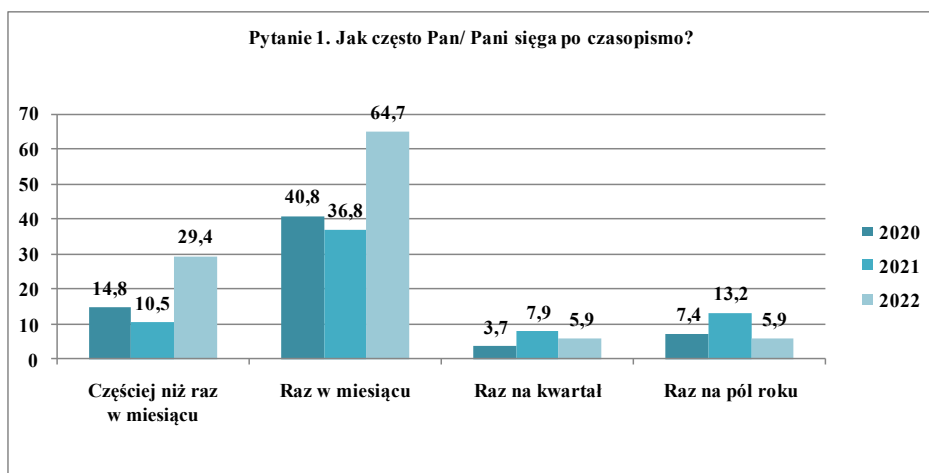
w skład Dysku Google, co znacząco wspomogło opracowanie ankiety, jej publikację oraz zbieranie i analizę danych (Pomieczńska, 2021, s.111).

Badania prowadzono w latach 2020–2022. Ankieta była aktywna od 1 do 30 października danego roku, a następnie została automatycznie zamknięta. Na pytania odpowiedziały 82 osoby, a ponad 70% z nich to kobiety. Jak wynika z przeprowadzonych badań prawie 32% respondentów to nauczyciele.

Wyniki ankiety

Pierwsze pytanie zawarte w ankiecie dotyczyło częstotliwości sięgania po czasopismo przez nauczycieli, studentów oraz czytelników korzystających ze zbiorów Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu. Jak wynika z wykresu zamieszczonego poniżej, w 2020 i 2021 roku około 40% ankietowanych wybrało odpowiedź raz w miesiącu. Warto tutaj zwrócić uwagę, że już w 2022 roku odpowiedź tę wybrało ponad 64% respondentów, co może wskazywać na to, że zainteresowanie periodykami wśród badanej grupy wzrasta. Należy również podkreślić, iż wśród zaproponowanych sformułowań na drugim miejscu znalazła się odpowiedź częściej niż raz w miesiącu, co także napawa optymizmem jeśli chodzi o korzystanie ze współczesnych periodyków.

Ryc. 1. Częstotliwość sięgania po czasopisma wśród respondentów

Źródło: opracowanie własne

Drugie i trzecie pytanie zawarte w ankiecie były pytaniami otwartymi. Ankietowani zostali poproszeni o podanie tytułów znanych im czasopism, a także o wskazanie tych, które sami czytają. Wśród przytoczonych odpowiedzi

znalazły się następujące tytuły: *Gazeta Wyborcza*, *Głos Wielkopolski*, *Bliżej Przedszkola*, *Głos Pedagogiczny* czy też *Życie Szkoły*. Ponadto, jak wynika z przeprowadzonej ankiety, respondenci sięgają także po czasopismo *Charaktery* i cotygodniowy dodatek do *Gazety Wyborczej* pt. *Wysokie Obcasy*. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż wśród wymienionych tytułów nie zabrakło także fachowych czasopism dla bibliotekarzy, m.in. *Biblioteki w Szkole* czy też *Poradnika Bibliotekarza*.

Z bogatego wachlarza przytoczonych powyżej periodyków widać wyraźnie, że wśród badanej grupy osób znalazły się takie, które korzystają z czasopism w celach zawodowych, ale są i takie, które szukają w nich odpowiedzi związanych z psychologiczną naturą człowieka. Cieszy fakt, że wśród tej grupy znalazły się również fachowe czasopisma bibliotekarskie, co może świadczyć o tym, że czytając tego typu periodyki bibliotekarze, w tym pracownicy księżnic pedagogicznych, szukają w nich inspiracji, aktualnej wiedzy związanej np. z opracowywaniem zbiorów, a także wsparcia na ścieżce awansu zawodowego nauczycieli.

Kolejne pytanie ankietowe odnosiło się do tematyki, która interesuje ankietowanych i której poszukują w czasopismach. Tutaj na szczególną uwagę zasługują te zagadnienia, które odnoszą się do pracy zawodowej nauczyciela, m.in. metodyki nauczania, metod aktywizujących oraz gotowych materiałów dydaktycznych (scenariusze zajęć) do wykorzystania na lekcjach. Dodatkowo należy także wspomnieć, iż respondenci w dostępnych dzisiaj czasopismach szukają także informacji związanych ze zdrowiem, sytuacją gospodarczą kraju, a także kwestiami politycznymi. Wśród odpowiedzi znalazły się również te związane z modą, sztuką i kulturą.

Interpretując odpowiedzi dotyczące tematyki szukanej w czasopismach można pokusić się o stwierdzenie że badana grupa osób szuka informacji przydatnych w odniesieniu do ich aktywności zawodowej jak i sytuacji osobistej lub panującej w kraju. Należy tutaj zaznaczyć, że zagadnienia związane z szeroko rozumianą kulturą także znajdują się w obszarze zainteresowań respondentów.

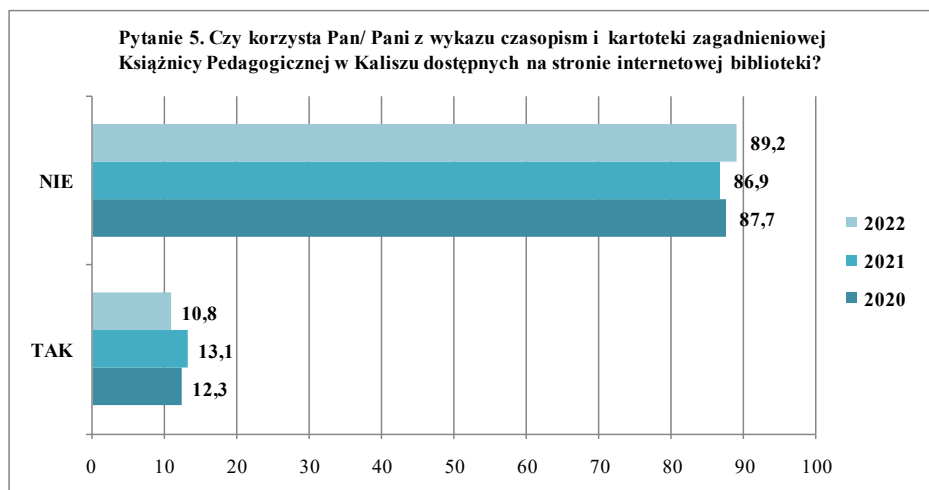
Piąte pytanie w ankiecie dotyczyło wykorzystania wykazu czasopism i kartoteki zagadnieniowej tworzonej przez pracowników Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu, dostępnej na stronie www biblioteki. Niestety, jak pokazuje wykres poniżej, dane statystyczne nie są optymistyczne. W okresie, w którym zostały przeprowadzone badania około 90% ankietowanych wskazało, iż nie korzysta z wykazu czasopism oraz kartoteki zagadnieniowej Książnicy. Nasuwa się zatem pytanie: Co jest przyczyną takiego stanu rzeczy? Z całą pewnością ogromny wpływ na tę sytuację miała przebudowa strony WWW biblioteki. Witryna internetowa musiała zostać dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a także przybrać odpowiedni kształt w momencie korzystania z niej za

pośrednictwem urządzeń mobilnych. Wszystkie te działania sprawiły, iż rozmieszczenie informacji na stronie WWW uległo znacznym przeobrażeniom, co mogło skutkować tym, iż czytelnicy mieli trudności z odnalezieniem potrzebnych materiałów.

Ponadto należy zaznaczyć, iż sytuacja ta może mieć jeszcze jedno podłoże. Z uwagi na liczne obowiązki pracowników działu informacyjno-bibliograficznego Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu, którzy na co dzień zajmują się uzupełnianiem wykazu czasopism oraz tworzeniem kartoteki zagadnieniowej materiały te nie są w pełni aktualne.

Współcześni użytkownicy bibliotek, w tym także księżnic pedagogicznych, oczekują szybkiego dostępu do najnowszych źródeł informacji, najlepiej w wersji online. Niestety z uwagi na coraz większy zakres obowiązków pracowników bibliotek, tj. organizację wydarzeń o charakterze kulturalno-oświatowym, pracę nad przygotowaniem materiałów promocyjnych związanych z działaniami placówki czy też prowadzenie działalności wydawniczej nie zawsze jest to możliwe. Tworzenie rekordów kartoteki zagadnieniowej czy szczegółowego wykazu dostępnych w bibliotece periodyków przy prenumerowanych w 2021 roku niemal 60 tytułach wymaga od bibliotekarzy ogromnego skupienia i jest bardzo czasochłonne.

Ryc. 2. Korzystanie przez respondentów z wykazu czasopism i kartoteki zagadnieniowej, dostępnych na stronie internetowej Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu

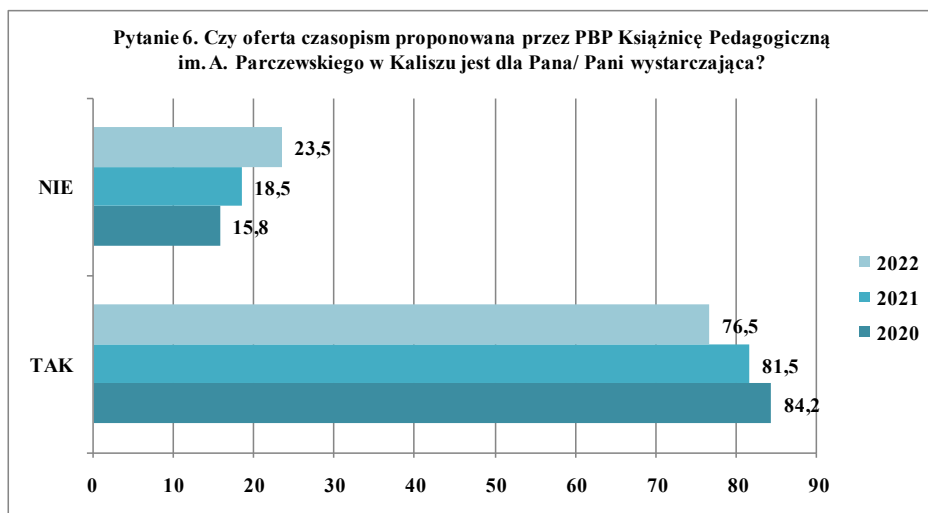

Źródło: opracowanie własne

Kolejne pytanie zawarte w ankiecie dotyczyło oferty czasopism gromadzonych w kaliskiej bibliotece. Respondenci zostali poproszeni o odpowiedź na

pytanie, czy oferta czasopism proponowana przez Książnicę Pedagogiczną w Kaliszu jest dla nich wystarczająca. Jak wynika z uzyskanych danych statystycznych w 2020 roku ponad 76% ankietowanych stwierdziło, iż bieżąca oferta periodyków dostępna w bibliotece jest dla nich wystarczająca. Podobna sytuacja miała miejsce w 2021 i 2022 roku, gdzie odpowiednio 81,5% oraz 84,2 % ankietowanych uznało, iż zasoby kaliskiej książki, jeśli chodzi o czasopisma są wystarczające.

Ryc. 3. Opinia respondentów na temat oferty czasopism w Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu

Źródło: opracowanie własne

Pozytywny odbiór oferty czasopism gromadzonych w bibliotece może być wynikiem dużej różnorodności, jeśli chodzi o gromadzone tytuły periodyków. Biblioteka w swych zasobach posiada czasopisma dla nauczycieli, tj. *Biologia w Szkole* czy też *Polonistyka*. Ponadto w zasobach czytelnicy znajdują się także czasopisma z przeznaczeniem np. dla bibliotekoznawców tj. *Przegląd Biblioteczny* oraz *Bibliotekarz*. Wśród czasopism przeznaczonych dla osób blisko związanych z książką na szczególną uwagę zasługuje czasopismo *Bliżej Biblioteki Pismo Bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej*, którego wydawcą jest kaliska Książnica².

² Czasopismo *Bliżej Biblioteki Pismo Bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej* jest półrocznikiem i ukazuje się od 2013 roku. Redaktorem naczelnym periodyku jest dr Bogumiła Celer. Czasopismo dostępne jest w wersji papierowej jak i online pod linkiem: <https://ksiaznica70.wixsite.com/blizej-biblioteki>.

Duża część czasopism gromadzonych w kaliskiej Książnicy stanowią czasopisma regionalne, wśród których warto wymienić: *Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk* czy też *Edumysli* – periodyk wydawany przez Ośrodek Doskonalenia nauczycieli w Kaliszu.

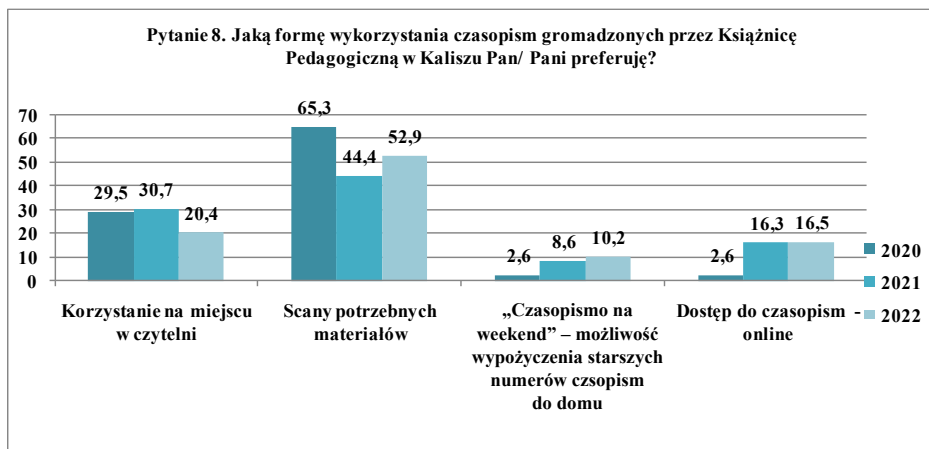
Wśród czasopism regionalnych na szczególną uwagę zasługuje czasopismo *Kaliszanin* tym bardziej, że kaliska biblioteka, jako jedyna w Polsce, może pochwycić się posiadaniem cyfrowych kopii kilku roczników tego ukazującego się w latach 1870–1892 periodyku, który dla miłośników i badaczy lokalnej historii jest bezcennym źródłem informacji.

Prowadząc tego typu badania ankietowe warto także zadać pytanie o propozycję tytułu czasopisma do zaprenumerowania w najbliższym czasie przez bibliotekę. Wśród odpowiedzi podanych przez respondentów pojawiły się takie tytuły, jak: *Psychologia w Praktyce*, *Zarządzanie Biblioteką* czy też tygodnik *W Sieci*. Dodatkowo ankietowani wskazywali na *Wiedzę i Życie* oraz *Bibliotekę 3.0*.

Należy tutaj zauważyć, iż biblioteki pedagogiczne tworząc listy materiałów bibliotecznych, które warto pozyskać, oprócz preferencji swoich czytelników zobligowane są także do zakupu książek i czasopism służących wsparciem nauczycielom i studentom kierunków pedagogicznych. Nie zawsze więc można spełnić wszystkie oczekiwania czytelników. Dodatkowo bardzo istotny jest czynnik ekonomiczny. W obecnej bardzo trudnej sytuacji finansowej bibliotek zakupy te muszą zostać dokładnie przemyślane.

Ósme pytanie zawarte w kwestionariuszu dotyczyło formy wykorzystania czasopism gromadzonych przez Książnicę Pedagogiczną w Kaliszu. Grupa osób, która wzięła udział w ankiecie jako najlepszą formę korzystania z czasopism wskazała skany potrzebnych materiałów. Tę formę korzystania preferuje odpowiednio: w 2020 roku ponad 65% respondentów, 2021 – 44,4% a w 2022 blisko 53% ankietowanych. Wśród proponowanych odpowiedzi na drugim miejscu znalazło się korzystanie z wybranych zbiorów na miejscu w czytelni.

Ryc. 4. Preferencje respondentów dotyczące formy wykorzystania czasopism

Źródło: opracowanie własne

Wyniki te są odzwierciedleniem faktu, iż żyjemy w tzw. społeczeństwie informacyjnym³, które pragnie otrzymywać wszelkiego rodzaju informacje, także te biblioteczne, w formie cyfrowej. Taki stan rzeczy potwierdza także następne pytanie skierowane do badanej grupy osób. Pytanie dotyczyło preferowanej formy promocji czasopism przez ankietowanych. Warto tutaj zaznaczyć, iż respondenci mogli wybrać kilka odpowiedzi.

Jak wskazują uzyskane dane ankietowani najchętniej chcą poznawać czasopisma i ich zawartość poprzez dostępne dzisiaj media społecznościowe. W 2020 roku ponad 63% ankietowanych wskazało, iż to właśnie takie komunikatory jak Facebook czy Instagram są doskonałym narzędziem do promocji periodyków. Podobnie sytuacja wyglądała także w kolejnych dwóch latach, w 2021 roku było to blisko 78% ankietowanych, a w 2022 roku ponad 47% respondentów.

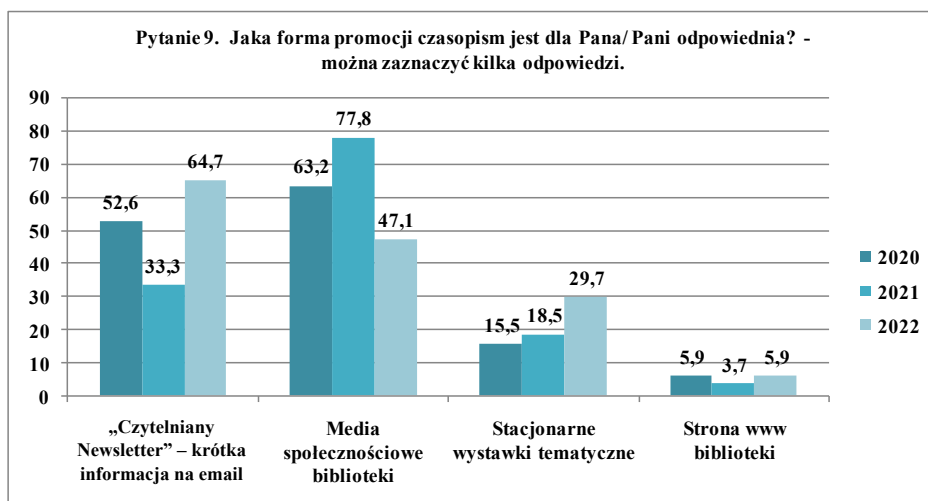
Dużą popularnością wśród badanej grupy użytkowników biblioteki cieszy się również Czytelniany Newsletter czyli krótka informacja przesłana drogą elektroniczną polecająca konkretny artykuł. Jak wskazują dane zamieszczone na wykresie poniżej w 2020 roku blisko 53% ankietowanych wskazuje Czytelniany Newsletter, jako najbardziej przystępną formę promocji czasopism. W 2021 roku sytuacja ta uległa małym przeobrażeniom, bowiem nieco ponad

³ Pod pojęciem społeczeństwa informacyjnego rozumiemy ogół społeczeństwa, które chętnie korzysta z nowoczesnych technologii, a one mają wpływ na życie i funkcjonowanie człowieka, Zob. Fidowicz, 2022.

33% respondentów zdecydowało się na tę formę promocji materiałów bibliotecznych. Natomiast 2022 rok ponownie przyniósł duże zainteresowanie tą metodą upowszechniania czasopism, gdyż blisko 65% ankietowanych deklaruje chęć korzystania z newslettera.

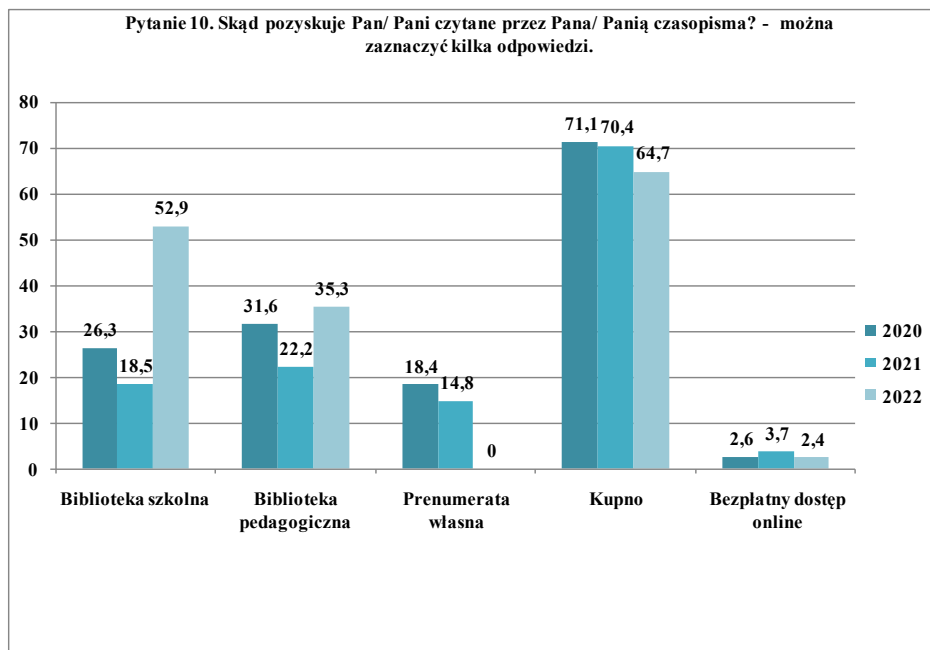
Szybkie tempo życia, pogoń za pracą oraz liczne obowiązki sprawiają, że pragniemy otrzymywać krótką i konkretną informację na tematy, które nas interesują. Takie cechy charakterystyczne są przypisane właśnie do newslettera, być może dlatego cieszy się on dużym zainteresowaniem wśród badanej grupy użytkowników kaliskiej biblioteki.

Ryc. 5. Preferencje respondentów dotyczące formy promocji czasopism

Źródło: opracowanie własne

Ostatnie dziesiąte pytanie zawarte w ankiecie dotyczyło sposobów pozyskiwania czasopism. W pytaniu tym także można było wybrać kilka proponowanych odpowiedzi. Autorkę artykułu zaskoczył fakt, iż najchętniej wybieraną odpowiedzią w okresie prowadzonych badań była odpowiedź świadcząca o tym, że ankietowani pozyskują czasopisma poprzez kupno. Fakt ten jest o tyle zastanawiający, iż obecne ceny periodyków są dość wysokie. Jednak jak wynika z danych zamieszczonych poniżej, w 2020 roku aż 71%, w 2021 roku – 70% oraz w 2022 roku ponad 64% ankietowanych wskazuje kupno jako główne źródło pozyskiwania czasopism. Warto tutaj wspomnieć, iż znaczna grupa respondentów wskazuje na biblioteki szkolne i pedagogiczne jako miejsce, gdzie mogą skorzystać z bieżących czasopism.

Ryc. 6. Źródła pozyskiwania czasopism przez respondentów

Źródło: opracowanie własne

Analizując powyższe dane autorka artykułu doszła do wniosku, iż być może tak wysoki odsetek wskazujący na zakup czasopism może wynikać z tego, że grupa badanych osób miała na myśli prasę codzienną traktującą o bieżącej sytuacji w kraju lub zakup pojedynczego artykułu w formie online.

Zastanawiający jest także fakt, iż jedynie około 3% ankietowanych wskazuje na korzystanie z bezpłatnych dostępów do darmowych wersji czasopism. Sytuacja ta może wynikać z faktu, że dane osoby w zasobach Internetu nie potrafią odnaleźć poszukiwanych informacji. Stwierdzenie to zdaje się także potwierdzać codzienne doświadczenie autorki artykułu w pracy z użytkownikami biblioteki.

Wnioski

Przeprowadzone w latach 2020–2022 badania ankietowe dotyczące wykorzystania czasopism gromadzonych przez Książnice Pedagogiczną w Kaliszu przez nauczycieli, studentów oraz użytkowników biblioteki wykazały, że zasoby czytelnicy kaliskiej biblioteki w pełni zaspokajają potrzeby informacyjne lokalnej społeczności. Co więcej, prowadzona od 2020 roku wirtualna forma promocji

czasopism została zauważona przez użytkowników biblioteki. Rok 2020 w kaliskiej Książnicy wiązał się z dużymi zmianami w strukturze osobowej poszczególnych działów i zaowocował także zmianą strategii promocji zbiorów bibliotecznych. Podążając za nowymi trendami marketingu bibliotecznego pracownicy biblioteki rozpoczęli szereg cykli na profilu Facebookowym placówki promujących zbiory czytelnicy, wśród których warto wymienić m.in. Wirtualną półkę z czasopismem czy też 52 Newspaper Challenge. Dodatkowo wprowadzono cykliczne opracowywanie tzw. Newsletterów Czytelnianych, co także przyniosło pozytywne efekty.

Analiza powyższych badań jasno pokazała, iż ważną sferą nad którą powinni popracować kaliscy bibliotekarze jest uaktualnienie wykazu czasopism zamieszczonych na stronie www placówki oraz rekordów kartoteki zagadnikowej. Należy zwrócić szczególną uwagę na kwestie rozmieszczenia tych informacji na stronie internetowej biblioteki w taki sposób, aby były one łatwiejsze do odnalezienia dla użytkowników.

Podążając za współczesnym użytkownikiem biblioteki, ze szczególnym uwzględnieniem działu czytelnicy, kaliscy bibliotekarze powinni również zwiększyć swoje działania w obszarze działań informacyjnych tak, żeby czytelnicy zechcieli poznać i czytać wszystkie tytuły dostępne w bibliotece, a nie tylko te, które znają. Warto także zastanowić się nad prenumeratą proponowanych przez nich periodyków, oczywiście jeśli środki finansowe placówki będą wystarczające. Z uwagi na dosyć duży koszt zakupu papierowych wydań periodyków może warto w przyszłości rozważyć zakup e-wydania i e-prenumeraty, co z pewnością obniży koszt pozyskania czasopism. Takie rozwiązanie byłoby też korzystne z punktu widzenia czytelników, bowiem odnosząc się do ostatniego pytania zawartego w ankiecie nie musieliby samodzielnie dokonywać zakupu czasopism, co w znacznej mierze przyczyniłoby się do wzrostu czytelnictwa oraz wykorzystania tych zbiorów.

Warto zwrócić uwagę że omówione powyżej badania ankietowe zostały przeprowadzone w okresie trwającej pandemii COVID-19, co także mogło mieć wpływ na otrzymane wyniki badań.

W przyszłości autorka artykułu planuje powtórzyć tego typu badania, aby porównać otrzymane dane statystyczne i sprawdzić, czy rzeczywiście pandemia koronawirusa wpłynęła na wykorzystanie czasopism gromadzonych w kaliskiej bibliotece.

Systematyczne powtarzanie takich badań pozwoli także autorce na lepsze opracowanie strategii promocji zbiorów bibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem zasobów czytelnicy w kolejnych latach.

Bibliografia

- Fidowicz, Jan (2022). Społeczeństwo informacyjne. W: Encyklopedia Zarządzania [online].
Pobrane 8 grudnia 2022 r., z: https://mfiles.pl/pl/index.php/Społeczeństwo_informacyjne
- „Merkuriusz Polski” z 1661 roku pierwsze polskie czasopismo (2022). [Online]. Pobrane
8 grudnia 2022 r., z: https://web.archive.org/web/20221208221839/https://www.wilanow-palac.pl/mercuriusz_polski_z_1661_roku_pierwsze_polskie_czasopismo.html
- Pomiecińska, Róża (2021). Wiedza dobrze podana – raport z działalności Sieci Współpracy
i Samokształcenia Nauczycieli TIK-owy Nauczyciel. *Bliżej Biblioteki Pismo Bibliotekarzy
Wielkopolski południowo-wschodniej*, 1–2, s. 111–115.
- Ruch wydawniczy w liczbach (2022). W: Biblioteka Narodowa [online]. Pobrane 8 grudnia
2022 r., z: <https://www.bn.org.pl/raporty-bn/ruch-wydawniczy-w-liczbach>

The use of periodicals collected by PBP A. Parczewski Pedagogical Library in Kalisz – research report

ABSTRACT: The article describes the results of a survey on the use of periodicals collected by the A. Parczewski Pedagogical Library in Kalisz by teachers, students, and library users. The author of the article pointed out, among others, ways of promoting periodicals, and also indicated activities aimed at better use of periodicals in the resources of the Kalisz library.

KEYWORDS: magazines, survey, Pedagogical Library in Kalisz